

Na afloop

Na afloop hadden de deelnemende kerken een goed gevoel bij dit project. In een drietal kerken pasten enkele kunstwerken zo goed, dat ze een leegte hebben achtergelaten.

De Harlinger kerken zullen graag weer meewerken aan een mogelijk volgende expositie.

Wel leefde bij het voorgangersconvent de gedachte dat het bij zo'n volgende keer goed zou zijn dat er vooraf een ontmoeting tussen een aantal kunstenaars en de voorgangers (en eventueel gemeenteleden) plaats vindt, of dat er misschien zelfs een korte cursus 'kunst en geloof' georganiseerd wordt, waarin ook enkele kunstenaars hun visie komen geven.

Een andere kanttekening werd geplaatst bij het aantal kunstwerken. Het bleek dat vier werken per kerkgebouw door sommigen als te weinig werd ervaren.

Wat betreft de open middagen, de aanwezige kunstenaars bleken aan het geringe aantal bezoekers gewend, maar de deelnemende kerken gaan een volgende keer nadenken over mogelijkheden om toch meer mensen te trekken.

Een kunstwerk in de preek

Op zondag 17 mei 1998 heb ik het kunstwerk 'het breken van het brood' meegenomen naar de dienst in het dorpskerkje van Midlum, dat ook deel is van de Hervormde Gemeente Harlingen/Midlum, om ook daar de mensen te betrekken bij het project. De kunstenaar Hannelieke van den Beek had zelf tijdens de eerste open dag over de ervaringen verteld van waaruit zij de sculptuur had gemaakt. Deze ontmoeting had mij geholpen het kunstwerk beter te leren kennen. Aan het begin van de dienst ben ik er mee langs de banken gelopen en heb het de mensen van dichtbij laten zien, zodat men bijvoorbeeld de afbeelding op de verscheurde foto opmerkte. Sommigen hebben met hun vingertoppen de spijkerkoppen even aangeraakt.

Naar aanleiding van Johannes 14:21-31 heb ik vervolgens een preek gehouden, waarvan een deel van de tekst hieronder volgt. De reacties waren positief.

De zondag voor hemelvaartsdag is de zondag van het naderende afscheid tussen Jezus en zijn vrienden.

Afscheid moeten nemen kan pijn doen.

Als je iemand door de dood niet misten, dan raak je een stuk van jezelf kwijt. Maar ook als je gaat verhuizen, kan het moeilijk zijn afscheid te moeten nemen. En iets dat pijn doet, gaan we liever uit de weg.

Soms is het beter door de pijn van het afscheid heen te gaan. Dan weet je beter waar je aan toe bent en kunnen de positieve herinneringen ook alle kansen krijgen. Jezus heeft het afscheid ook zien aan komen, en is het niet uit de weg gegaan.

Integendeel, op de avond voor zijn dood heeft Hij er uitvoerig bij stilgestaan, en geprobeerd zijn vrienden nog enkele zeer positieve herinneringen mee te geven. Want daarmee zullen zij het binnenkort moeten doen, met enkele herinneringen.

...

Van Jezus is geen foto of portret bewaard. Dat hoefde ook niet. Als iemand mij liefheeft, zal hij mijn woord bewaren, heeft Jezus op die avond gezegd.

Wij begrijpen wel, dat dat woord veel omvat. Het is informatie, en bezieling tegelijk.

...

(Hier worden de begrippen woord, tora en liefhebben in het kader van Johannes' evangelie behandeld)

Als je mij liefhebt, dan bewaar je mijn bedoeling en volg je mijn aanwijzing, zegt Jezus.

Zo neemt Hij afscheid, zo wil Hij voorbij de pijn van de breuk bewaard worden. In het kunstwerk van Hannelieke van de Beek zijn deze twee facetten wonderlijk met elkaar verbonden: de pijn van het afscheid en het bewaren van het woord van Jezus.

Als je kijkt naar het kunstwerk, valt als eerste de triestheid en de verscheurdheid op, het geweld van de bijl die het hout gespleten heeft, de scherpe spijkers die met felle hamerslagen door de verscheurde foto van een Christusbeeld heen gedreven zijn.

Het heeft allemaal te maken met de pijn van het leven, de pijn van het gemis. De pijn om de dood van haar vader en moeder. De boosheid om mensen die zeggen: het is nu al weer een jaar geleden, nu moet je maar weer gewoon doen.

Hoe kan je een mooi beeld maken over Christus in deze wereld die zoveel scheuren heeft?! Hijzelf is immers verscheurd door de machthebbers van zijn dagen. En nog steeds wordt Hij verscheurd door gelovigen die in aparte kerken hun eigen gelijk koesteren, niet wetend dat de liefde alleen Christus werkelijk kan bewaren. En nog steeds lijdt Hij aan de zonde van de rijken en de nood van de armen en verachten.

Als je je voorstelt hoe de kunstenaar hier mee bezig was, dan voel je iets van de gewelddadigheid, de boosheid waarmee het kunstwerk gemaakt is.

En tegelijk spreekt dat geheel andere in dit kunstwerk, die herinnering aan Jezus die in de verscheurdheid van dit bestaan een brood nam, het brak en rond deelde en zei: zo deel ik mijn bestaan voor jullie.

En elk ontvangt een deel, en verbonden met elkaar zijn wij samen kerk, zijn wij samen het ene lichaam van de Heer in deze verdeelde wereld. Deze 5 stukken, evenveel als de vingers van een hand, deze vijf stukken worden bijeengehouden door een stuk ijzerdraad. Dat is nodig anders valt het kunstwerk uiteen, en ben je het zicht op die ene Heer kwijt. Dat geldt ook voor ons. Het is nodig dat wij op elkaar betrokken blijven. Heel concreet. Hannelieke vertelde dat de belangstelling van enkele mensen tijdens het rouwproces haar in het leven gehouden hadden, in de kring van de Heer.

Zo gezien horen het bewaren van het woord van Jezus en het bewaren van elkaar

bijelkaar. Het ijzerdraad is het teken van de liefde die ons verbonden houdt met onze Heer, en met elkaar.

Dit leven is een leven waarin pijn soms niet te ontlopen is, de pijn van afscheid moeten nemen bijvoorbeeld. Soms moeten wij dat onder ogen zien. Soms is het het beste door die pijn heen te gaan.

Deze zondag is de zondag van het naderende afscheid. Afscheid nemen doet pijn, want je raakt iets kwijt. Dat hoeven wij niet te verdoezelen.

Maar een afscheid hoeft niet het einde te zijn. En dat geldt zeker voor het afscheid van Jezus onze Heer. Het blijkt dat de positieve herinneringen, die Hij aan zijn vrienden heeft meegegeven, zijn woorden en daden, het blijkt dat die zijn Geest in ons midden levend kunnen houden. Zo heeft Hij het zelf ook gezegd: als iemand mij liefheeft, zal hij mijn woord bewaren, en mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen en bij hem wonen.

Het afscheid van Jezus mocht niet het einde zijn. Daarom heeft Jezus zijn vrienden gevraagd om zijn woord, de kern van zijn leven, te bewaren. En over de eeuwen heen klinkt deze vraag ook aan ons: houdt elkaar vast in mijn naam, en blijf de positieve herinneringen aan Mij samen delen.

Moge God steeds opnieuw liefde tot Hem en tot elkaar wekken in onze harten, opdat wijzelf bewaard worden bij zijn woord.

Amen.

Wat doet kunst in de kerk?

De kerk is geen galerie of museum en de kunstwerken zijn in mijn opinie niet in een kerkdienst aanwezig vanwege hun esthetische waarde of culturele betekenis maar enkel vanwege hun betrokkenheid op het evangelie. Als men dat hardop zegt tijdens de dienst, geeft dat een zekere ontspanning. De kerkgangers beseffen dat ze het niet mooi behoeven te vinden en er toch veel aan kunnen hebben. Steeds heb ik de werken aan de gemeente voorgesteld als waren het bijzondere 'gasten', die mee wilden helpen ons te betrekken bij de spanning van geloof en leven.

Men kan zich afvragen wat de 'winst' is van het betrekken van deze kunst bij de eredienst. Als eerste gedachte komt dan boven dat op deze wijze de eredienst boeiender wordt. Kerkdiensten hebben het gevaar in zich dat het geheel door de voorspelbaarheid en het abstracte taalgebruik saai wordt. Kunst in de kerk biedt dan een welkome afwisseling, en daarmee een betere concentratie. Maar de doorwerking gaat dieper. Mijns inziens kan de eredienst door de medewerking van beeldende kunst completer worden. Een voorwaarde is wel dat de inspiratie van de Schriften de leidraad in de dienst blijft. Er wordt natuurlijk niet over een schilderij gepreekt. Een andere voorwaarde is, dat er een relatie ontstaat tussen de kerkgangers en de aanwezige uitingen van kunstenaars.

Maar als men hieraan voldoet, kan de kunst er toe bijdragen dat de eredienst een plek wordt waar de mens beseft dat hij met alle facetten van zijn bestaan leeft voor Gods aangezicht. Het is dan ook verheugend dat er enkel

enthousiaste geluiden te horen zijn geweest. In Harlingen komt daarbij dat de expositie "Dagelijks Brood" een gezamenlijk gebeuren van zes geheel verschillende kerken was, een oecumenisch project. Naar binnen toe betekende dat een bijdrage aan de broodnodige versterking van het oecumenische besef. En naar buiten toe vormde het gebeuren een prachtige aanleiding om de publiciteit te zoeken. Kunst in de kerk kan het goed doen.